

Magyar őstörténet — szocialista nemzeti tudat

Róna-Tas András őstörténetünk komplex kutatásáról

(Mondák, legendák, művészi ábrázolások keresik-kutatják őstörténetünk alakjait, eseményeit. Szinte egész történelmünkben kimutatható az őskeresés makacs kényszere, az őshazakutatás följárgoló igényei, a magyarságtudatot hamis legendákkal bizonygató romantikus teóriák, az „örök magyar szellemi alkat,” a „magyar néplelek” fogalmakba tuszkolt ideológiák. A magyar őstörténet iránti érdeklődés az utóbbi években jelentősen megnőtt. E bonyolult kérdéskörnek felszínre kerülése két forrásból is táplálkozik. Részint a szocialista nemzeti tudat kialakításának tudományos alapokon nyugvó fejlődése és gazdagodása követeli meg a problémakör tisztázását, részint a magyar őstörténet kutatásával foglalkozó mind több tudományos eredményt fölmutató publikációk, konferenciák reflektorozzák e témakört. A Magyar Tudomány — követve az elmúlt év tavaszán Szegeden megrendezett magyar őstörténeti tudományos ülésszak eredményeit és problémafelvető gondolatait — teljes májusi számát a magyar őstörténet komplex kutatásának szentelte, több tudományág legfrissebb kutatási eredményeit gyűjtötte csokorba. Szegeden lassan komoly hagyományai lesznek az őstörténeti kutatásoknak, 1973-ban itt alakult meg az az őstörténeti munkaközösség, mely az ez irányú kutatásokat koordinálja. Vezetője, Róna-Tas András, a nyelv- és történeti tudományok doktora, a József Attila Tudományegyetem professzora.

— Mindenekelőtt az őstörténeti kutatással kapcsolatos néhány elvi kérdést szükséges tisztázni. Ahogy a magyar nép története része az egyetemes történelemnek, ugyanúgy a magyar őstörténeti kutatások szerves részei az egyetemes történeti kutatásoknak. Figyelembe kell venni, hogy a magyar társadalom alapvető átalakulásának korszakában átalakulóban van nemzeti tudatunk is, s kétségtelen, hogy a magyar nemzeti hagyomány, a magyar őstörténet ismerete a szocialista nemzeti tudat eleven tényezője és integráns része. Mi társadalomtörténeti problémaként fogjuk fel a magyarok őstörténetének kutatását, elemzését, s ki-rekesztjük minden tudománytalan, tehát káros nézetet. Az elmondottakból egyértelmű, hogy a társadalmi, gazdasági folyamatok elemzése marxista történelem-szemléletből táplálkozik és nemzetközi méretű tudományos munkálkodást igényel. Mindez feltételezi az eredeti forrásokból való önálló kutatómunkát.

(Az eddig is nyilvánvaló volt, hogy az őstörténettel foglalkozó kutatómunkában szerves egységben találkozik a történetés, a nyelvész, a régész tevékenysége. Az azonban az utóbbi évek eredménye, hogy részt kértek és kaptak ebben a tevékenységben a természettudományok válfajai is. Ugyanakkor nemcsak a különböző tudományágak együttműködését feltételezi az őstörténeti kutatás, hanem a nemzetközi munka koordinációját is.)

— A magyar őstörténet kutatása eddig is támaszkodott a történeti természettudományok néhány eredményére. Így régebbi tartózkodási helyeink megállapításához fölhasználta a paleobotanikát; a gazdaságtörténeti elemzések alapozták az archeozoológiát, az archeobotanikát és a paleoklimatológiát adataira. Örövendős, hogy egyre több természettudósunk kapcsolódik be a magyar őstörténeti kutatásokba, hiszen az anyag ugrásszerűen gyarapodik, új metodikák jelennek meg, s mindezek magyar őstörténeti szempontú értékelése csak a különböző tudományágak együttműködésével lehetséges. Említhetném még a fizikai antropológiát, az éremtan vagy a történeti térképtan új adatait, de

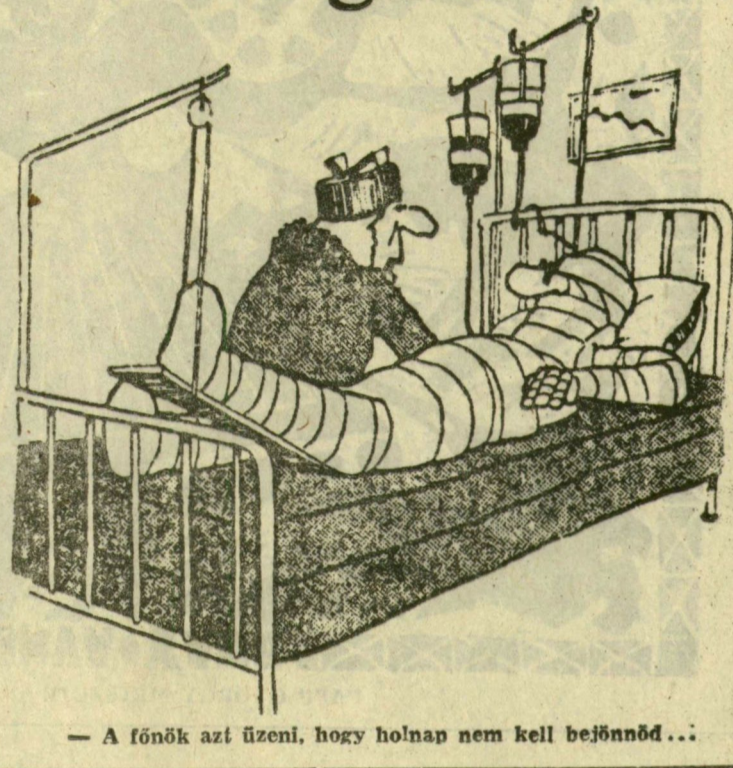
azt hiszem így is egyértelmű, hogy a magyar őstörténet kutatása előtt sem áll más feladat, mint minden más tudományág előtt: új tények, adatok feltárása, feldolgozása. Eredményeink között első helyen kell megemlítenem azt a szemléletváltozást, mely az őshaza kutatását fölvaltotta az egyetemes történeti vizsgálódásba ágyazott magyar őstörténet-kutatással. Intenzív munkát folytatunk az új anyagfeltárásban, hihetetlen mennyiségű régészeti anyag birtokába jutottunk az utóbbi években. A társ-tudományok is egyre több értékes adattal szolgálnak, a nyelvészek például régi török nyelvekre vonatkozó újonnan előkerült anyagot elemeznek, az utóbbi években egyre-másra kerülnek elő sajátos rovásírásos emlékek, melyeknek megfejtési kulcsa bizonyára a közeljövőben kezünkben lesz. Nemzetközi kapcsolataink igen szélesek, elsősorban szovjet kollegákkal. Ennek az egyszerű oka, hogy a magyar őstörténet topográfiája a mai Szovjetunió Volga és Ob-Irtis közötti területére esett. A kapcsolatok élénke, elevenek, rendszeresek. A közelmúltban egy hónapig tartózkodott itt a kazáni egyetem egyik docense, de kapcsolatban állunk a Volga-vidék köztársaságainak kutatóbizálisaival, különösen a csuvas, a tatár és a baskír autonóm köztársaságok tudósaival. Ez a kapcsolat nem formális, nem turisztikai jellegű, s nem korlátozódik erre a földrajzi területre. A szovjet-magyar együttműködés keretében konkrét témákban dolgozunk együtt moszkvai és leningrádi kutatókkal. A többi szocialista országgal is erőteljes az együttműködés, nemrégiben a Bolgár Tudományos Akadémia delegációja járt nálunk, akikkel konkrét munkaprogramot dolgoztunk ki, de például még mongol tudósokkal is együttműködünk. A nem szocialista országok közül török és finn kutatókkal a legélénkebb az együttműködés,

s ez természetesen következik témánk jellegéből. Nemrég NSZK-beli kollegák jártak nálunk, én pedig az Egyesült Államokban voltam előadókörúton. (A Magyar Tudomány őstörténeti számának szerzői között sokan vannak szegedi tudósok, kutatók. Köztük nemcsak a JATE oktatói, hanem más intézményben dolgozók is. Ez egyrészt utal arra, hogy Szeged a magyar őstörténeti kutatások bázisa, részint arra, hogy a JATE mellett más tudományos műhelyek is részt kérnek és vállalnak ebből a munkából, sőt arra is, hogy a Szegedi Őstörténeti Munkaközösség gondol a kutatói utánpótlás nevelésére is.)

— Szegeden először valósítottuk meg több tudományág aktív együttműködését. A bölcsészkar hét tanszéke mellett a természet-tudományi kar antropológus kutatói és számos más intézmény munkatársai is bekapcsolódtak a magyar őstörténet elemzésébe. Így például a Móra Ferenc Múzeum, az egyetemi könyvtár, de említhetném a számítógéppontot, amely például egy török szófári anyag számítógépes feldolgozásában működött közre. Aktív és gyakorlati együttműködésünket kiadványok, cikkek, publikációk, tanulmányok, tudományos ülések bizonyítják, a folyamatos munkát pedig az, hogy a Szegedi Akadémiai Bizottság hat esztendeje megalakult őstörténeti munkabizottsága eredményesen tevékenykedik. Az egyetemi kutatóhely egységben integrálja a kutatást és az oktatást, az országban egyedülálló őstörténeti speciálkolégiuma. Ezzel nemcsak a bölcsészoktatás színvonalát tudjuk emelni, nemcsak a kikerülő hallgatók látókörét szélesítjük, de lehetőségük van az utánpótlás nevelésére is. Így tudja betölteni a Szegedi Őstörténeti Munkaközösség koordináló szerepét: van egy hely az országban, ahol koncentrálnak minden, őstörténettel foglalkozó kutatási téma, eredmény, módszer.

T. L.

Vigasz

Kígyóbüvölők

Kígyóbüvölők, kígyótáncoltatók még ma is élnek szerte a világon. Ezeknek a furcsa, lélegzetelállító és bizony nemegyszer végzetes szerencsétlenséggel végződő mutatványoknak a hazája elsősorban a távoli India, de élnek kígyóbüvölők például Amerikában is, ahol kobra helyett az ott honos nem kevésbé veszélyes mérgező csörgőkígyókkal végzik mutatványaikat.

A kígyóbüvölőket mindig és mindenütt a titokzatosság fátyla lengte körül és senki sem tudta biztosan, hogyan képesek úrrá lenni a veszedelmes mérgező nagy hullókön. Persze akadtak szép számmal, akik az „egyszerűbb” megoldást választották és kitört

méregfogó kobraival végezték mutatványaikat, de ezek mellett a „kontárok” mellett mégiscsak az igazi kígyóbüvölők voltak azok, akik méltán arattak borzongással vegyes ámulatot és csodálkozást egyedülálló művészetükkel.

A kutatók eleinte nem voltak tisztában azzal, hogy valóban évezredek művészetnek a szemtanú, vagy csupán ügyes szel-hámosok valamiféle trükkjeiről van szó. A dolog nem volt könnyű, hiszen a kígyóbüvölés tudománya igen hosszú múltra tekinthet vissza és már a Biblia is említést tesz róla. Az a vélemény, hogy a zene, a furulyázó tartja valamiféle bűvöletben a kígyókat, az újabb vizsgálatok tükrében nem bizonyult helytállóknak, és tulajdonképpen nem is része az idomításnak. Legfeljebb az amúgy is izgatott nézők „elbűvölésére” szolgál. Ezt a feltevést kísérletekkel is igazolták. A kígyók szemét leragasztották és közvetlen közelükben különböző fémtárgyakat ütögettek össze, amivel iszonyatos zajt csaptak. Az állatok egyáltalán nem reagáltak erre, teljesen nyugodtak maradtak, de amikor csak a leggyengébben is hozzáérték ahhoz az asztalhoz, amelyen feküdtek, azonnal összerándultak, összetekeredtek, és igrkeztek védekező állásba helyezkedni.

Egészen más a helyzet azonban az idomító által ugyancsak folyamatosan végzett kar- test- és lábmozdulatokkal. Ezt soha nem hagyják el az indiai kígyóbüvölők, de lényegében ugyanezt teszik azok az indiánok is, akik Amerikában csörgőkígyókkal mutatgatják magukat. A kosárból vagy dobozból kitekerő kígyó nem tudja levenni a szemét az ide-oda hajladozó, karjaival ritmikusan imbolygó emberről, és a kutatók véleménye szerint bizonyos mértékig hipnotizálhatók is ily módon. Mások szerint viszont a legtöbb idomító „trükkje” egyszerűen abból áll, hogy jóllakata állatait, melyek így teljesen ellustulnak, és miután már hozzászoktak az előadáshoz, és a földön körben üldögélő emberek látványához, szinte gépiesen csinálják végig az egészet, s közben valószínűleg alig várják, hogy ismét a kosár sötét, biztonságos mélyére húzódhassanak vissza pihenni. Az idomítónak csak arra kell vigyáznia, hogy mindig ugyanazokat a megszokott mozdulatokat végezze és így ne ingerlje, hanem inkább elszongítsa, megnyugtassa az előtte hintázó állatot.

S. E.

Hunyadi István

Bóklászó vének ablakból

Csöndes folyó legyen verseid csobbanása, engedd az ifjúságnak a parttalan dühöt. Totyogó bácsikák — elnézem ablakomból — nedoves, hunyorgó szemmel kísérik a hűlő napot, amint árnyék-hegyekbe fordul. Megérzik, minden óra jutalomjáték s a látvány csakis értükvaló. A függőnyt összerántják talán már holnap, nem irzalmaz idő. Am ami fogható, még egyszer körbejárják, míg hírül adja távol a túlkölkő hajót zuhogó víz nesztét széles lapát kavarja, míg süket csöndbe bágyad, kilúgozza feleítés. Ti drága öregek, írjátok képszalagra az elveszítettét, mit rozzant jelfogó elkaphat, szétszúgároz, ha ittlét engedi, aztán forduljatok nem-látvaó utakra.

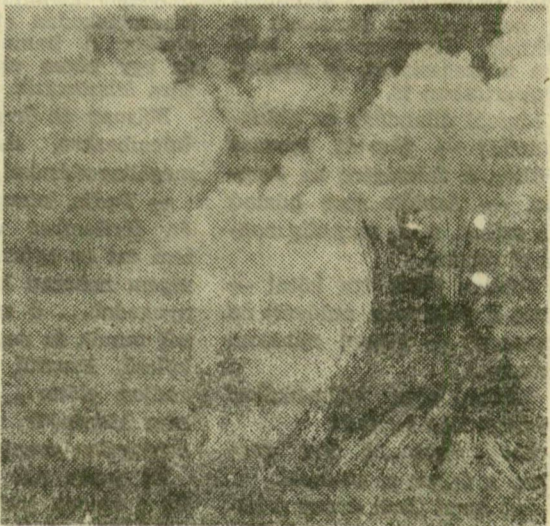
Csiki László

„Ujjé, a ligetben nagyszerű...”

Kinyílt a trombita-virág, jószágúak a himnusok — láthatja, engem aki lát, tavaszi kedvem mint buzog.

Egy perc még, s itt az öröklét, meglelem benne helyemet — kitöltöm szünete öblét, amelyetől teljes nem lehet.

Csak én hiányzom — Mint a köd, Csak én vagyok, és mint a szél, A köd, amelyik összeköt, A szél, amelyik szétbeszél.

CSÜND — NAGY LÁSZLÓ FELVÉTELEI